

Slobodan Šnajder
Doba broná

v|b|z LJUBLJANA

v|b|z

**izbrana
dela
hrvaške
književnosti**

knjiga 22

Slobodan Šnajder
Doba bron

založba:
V.B.Z. Ljubljana
Rimska cesta 13
tel: +386 1 426 95 71
e-pošta: info@vbz.si
www.vbz.si

za založbo:
Mladen Zatezalo

urednik:
Robert Bobnič

prevedla:
Sonja Polanc

prevod spremne besede:
Polona Glavan

jezikovni pregled:
Katja Lah Majkić

jezikovni pregled spremne besede:
Milan Žlof

grafična priprava:
Žiga Valetič

tisk:
Grafika Soča d.o.o., Nova Gorica

Slobodan Šnajder **Doba brona**

Iz hrvatsčine prevedla:
Sonja Polanc

v|b|z

**izbrana
dela
hrvaške
književnosti**

knjiga 22

naslov izvirnika:

**Slobodan Šnajder
DOBA MJEDI**

copyright © 2015 Slobodan Šnajder
All rights reserved.

avtorske pravice © 2017 za slovensko izdajo:
V.B.Z. d.o.o., Ljubljana

Vse pravice pridržane, vključno s pravico do reproduciranja
celote ali posameznih delov v kakršni koli obliki.

copyright © of the translation:
S. Fischer Foundation by order of TRADUKI

copyright © 2017 za Umiranje u doba mjedi:
Loredana Gašparović

prva izdaja, 2018

naklada:
500 izvodov

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana
821.163.42-32
ŠNAJDER, Slobodan
Doba bronca / Slobodan Šnajder ; iz hrvaščine prevedla Sonja
Polanc ; [prevod spremne besede Polona Glavar]. - 1. izd. - Ljubljana :
V. B. Z., 2018. - (Izbrana dela hrvaške književnosti ; knj. 22)
Prevod dela: Doba mjedi
ISBN 978-961-6468-97-8
297099776

ISBN 978-961-6468-97-8

traduki^T

Izdajo tega dela je podprla ustanova TRADUKI, literarna mreža, katere člani so Ministrstvo za Evropo, integracijo in zunanje zadeve Republike Avstrije, Ministrstvo za zunanje zadeve Zvezne republike Nemčije, Švicarska kulturna fundacija Pro Helvetia, KulturKontakt Austria (po nalogu Urada zveznega kanclerja Republike Avstrije), Goethe-Institut, Javna agencija za knjigo Republike Slovenije, Ministrstvo za kulturo Republike Hrvaške, Resor za kulturo Vlade Kneževine Liechtenstein, Kulturna fundacija Liechtenstein, Ministrstvo za kulturo Republike Albanije, Ministrstvo za kulturo in informiranje Republike Srbije, Ministrstvo za kulturo in nacionalno identiteto Romunije, Ministrstvo za kulturo Črne gore, Ministrstvo za kulturo Republike Makedonije, Leipziški knjižni sejem in fundacija S. Fischer Stiftung.

Očetu in materi

Nato je GOSPOD rekel Mojzesu: »Narêdi si strupeno kačo in jo obesi na drog! Kdor koli je pičen in jo pogleda, bo živel.« Mojzes je napravil bronasto kačo in jo obesil na drog. Če je kača koga pičila in se je ozrl na bronasto kačo, je ostal živ.

4 Mojzes 21,8-9

Civilizacija otrok, vzgajanih v kaznovanju in poslušnosti, nam je dala prvo svetovno vojno, in v drugi slepo ravnanje po obsedencih, verujočih v vodjo podganolovca.

Miłosz

I.

TRANSILVANIJA

Pisani piskač iz Hamelina

Na Nemškem je leto suhih krav.

Padal je obilen dež, vse je zgnilo. Krompir še ni bil spoznan za prijatelja siromakov, nekateri so ga gojili zavoljo lepih cvetov. Neurja so oklestila žito. In vojne so opravile svoje. Vojščak ne seje, temveč jé. Hlevi prazni zijajo, živine ni slišati, tem bolj pa hiše cvilijo od lakote. Uboštvo nima prijateljev.

Ob jesenskih večerih sedijo možje ob oljenkah, molčijo in kadijo pipe, ženske režejo zelje. Drugega nimajo, samo to zelje tolčejo, in vsem pri ušesih ven gleda.

V enem takih večerov v krog medlikastega soja oljenke stopi neznanec. Nihče se po tem ni mogel spomniti, kdo ga je spustil v hišo; nobenega trkanja. Bil je srednje postave ali kaj manjši. Ko si je snel klobuk in se globoko priklonil, se mu je zableščalo čelo. In pod njim nekaj podobnega gobcu, točno tako, imel je nekakšen stožec, ne nos, za povrh še muštace. Vseeno pa bi to lahko bil človeški obraz z malenkost podaljšanim profilom. Ampak vsi so prisegali na gobec. Ljudje vselej z lahkoto očrnijo neznanca. V tej vasi, tja od konca vojne naprej, niso videli še nikogar, ki se v njej ni rodil. Je bil gobec ali obraz z debelejšim nosom, tega niso razrešili; toda vsi so bili edini, da iz neznančeve pojave sili nekaj, kar jim vzbuja srh, niso pa vedeli, zakaj. Povrhu jih je oblila kurja polt, zakaj možakar res ni bil navaden. Tak dolgčas je stradati. Neznanec je pod to streho zasejal nemir. Je v tem kak prid?

Eden od uglednejših mož v vasi, vsekakor zastavnejših, pograbi izza peči sekiro, a drugi ga ujame za roko.

– Ne vidiš, da nam hoče ta gospod nekaj povedati?

Neznanec se svojemu zagovorniku globoko prikloni, usekne se (nekateri od prisotnih so do konca svojih dni vztrajali pri trditvi, da si je spodvil rep in ga zatlačil za hlače) pa takole zastavi besedo:

– Gospoda moja! Dovolite mi, da vas nagovorim v imenu svojega gospodarja, čigar ponižen sluga sem. Zanj bi naredil vse, pa vzemimo, da mi

gospodar velí iti do potoka in se utopiti, bi to pri priči naredil. Moj gospodar dobro pozna vaše reve, in odposlal me je, da vam ponudim rešitev.

Ženske so si izkrčile pot med gorami narezanega zelja, da bi lahko stopile bliže, in so posedle po tleh.

Neznanec se je še enkrat priklonil.

– Ozrite se naokrog: sama beda in nesreča. V sušilnicah ni ničesar, hlevi so prazni, poklano je vse, kar je bilo v njih, v vas za hribom je prišla kuga. Krompir je črna, strupena kaša.

Vem, da so tudi že poprej mnogi prihajali po enakih opravkih v te kraje. Vem, da jih je veliko, ki potujejo po nemških deželah in kradejo otroke, potlej pa se to pripiše ciganom. Vsi v nemških deželah vejo za pisanega piskača, ki da je podlo prelisičil prebivalce mesta Hamelin na Spodnjem Saškem in jim odpeljal vse otroke, da so izginili, kratko in malo izginili, v gori ... To je pač grda kleвета!

... in tedaj neznanec napravi eno od svojih ceremonialnih kretenj z roko ...

– Gospoda moja! Le kdo je slišal, da se gora more na široko razpreti kot volčje žrelo?

– Le kdo je slišal podgano govoriti! je presekal njegove besede najstarejši kmet, ki se je še na smrtni postelji dušal, da je neznanec bil podgana, resda od sile velika, nekakšna nadpodgana.

– Nekdo pač mora govoriti! Kajti vi samo molčite in trpite! Ko bi imeli pravega človeka med vami, bi ta razumel, kaj vam imam povedati. Vodjo potrebujete, to je!

– Mi že vemo, kako je v tistemle Hamelinu, blizu Hanovra, neki potujoč šarlatan obljubil, da jih bo rešil podgan, potlej pa jim je z igranjem zmamil otroke in o njih se ni nikdar več slišalo. Morali bi ga potolči s sekuro.

– To je žalostna zgodba, je dejal neznanec. Vsaka zgodba ima dva konca: enega se pove ob izteku trudodneva, po oranju in kopanju. Drugega pa na Gospodov dan.

– Pa povej prvi konec.

– Smrt, kajpada, umreti pa moreš kjer koli.

– In zaključek za nedeljo?

– Transilvanija.

Nihče od navzočih nikoli ni slišal za to deželo.

V izbi je nastala tišina in se pričela širiti pod ostale strehe. Vsa vas je poslušala. Pogovori od prej so zdaj zamrli.

– Posluh, prosim, gospoda, ne prekinjajte me, drugače bom izgubil nit, če pa jo izgubim, boste tudi vi izgubljeni.

Óni, ki se je prvi hotel pognati nanj, je že spet pograbil sekuro.

– Gospoda moja, se je priklonil neznanec. Poslušajte, kaj vam imam naznaniti, in me potem potolcite, če ste pri volji pokončati tujca. To je vselej tako preprosto. Ampak čemu, ko pa vam prinašam dobro novico, novi evangelij?!

– Takihle je tod cel regiment. Na semnju lahko kupiš dobro novico za belič od zajca ali bradate ženske.

– Ampak vi ničesar ne veste, in zato tudi ne, kje vas čaka sreča. Za devetimi gorami, ki jih še količkaj poznate, se dvigajo nove in nove, ki jih ne poznate. Med njimi teče velika reka, po njej je, z malo sreče, moč pluti brezbrizno in brez prevelikih stroškov. Ko zapusti gore, reka teče po ravninah: zemlja je črna in tako rodovitna, da po tednu dni iz semena, ki ga vržeš vanjo, že lahko žanješ. To je onstran širnih gozdov, ki so nikogaršnji in zaradi nabrane butare drv ne bo zapel bič nad vami. Tam daleč je Transilvanija. Tam se vam ponuja življenje, tukaj pač ne, ker boste pocrkali in z vami vred vse podgane, vi ne potrebujete piskača iz Hamelina, da bi vas oropal mladosti; pomrli boste od lakote, kuge ali pa vas bojo potolkle pijandure v mondurah.

Zavladala je tišina. Sliši se edinole dež, ki, kdove kolikič že v tem lačnem letu, lije kot iz škafo.

– Če je ta zemlja tako dobra, kako da je nihče ne obdeluje?

– Skoraj še pluga ne potrebuje ta zemlja.

Tiho je pod streho, kot da je tudi dež potihnil.

– Če je zemlja tako dobra, gotovo ne drži, da ni od nikogar.

Neznanec se prikloni: Kajpada. Vse dobre stvari na svetu imajo lastnika.

– Meni se zdi, je pribil nekdo, da tale prijateljček zbira vojsko! Najbolje, zašepete, da ga odpeljemo ven in pobijemo za hišo.

Dasi so bile besede zašepetane za zidom iz zeljnatih glav, je neznanec slišal šepet, pa ga ne bi smel.

– Dopustite mi vsaj, da povem do konca. Moj gospodar ima stotere posesti v Transilvaniji. Tam se vam lakote ni bati.

– Ampak če je ta zemlja tako plodovita, zakaj tvoj gospodar ne gre sam na njive in jame pljuvati po njih?

Zdajci so nekateri domačini vendarle pričeli verjeti, da se v vsem, kar možakar pravi, nekaj skriva.

Dva tabora sta se ustvarila pod to streho: eni so bili za to, da tujca potolčejo za hišo, drugi, da mu dajo priložnost. Kar je bilo uglednejših mož, so se umaknili v drug prostor, da premozgajo, kaj jim je storiti.

– Gospoda moja! Kolikor lahko vidim, ste na moč nesoglasni, je dejal neznanec, ko so se možje vrnili k zidu iz zeljnatih glav. Zato pa vas tepejo tako hude nadloge, zato vam zavija po trebuhu. Vodjo potrebujete, to je. Celo še takšen, ki bi ga na mah pobili do smrti, je boljši kot nobeden. Moja oseba v ta namen ni koristna, zakaj tudi mene nekdo vodi. Toda boljšega od mojega gospodarja ne boste našli, to vam zagotavljam, saj ga niti sam nisem. Se smem zdaj posloviti?

Privolili so, ker je bil izid glasovanja neodločen.

– Kar pripravite se! Ko pride čas za to, izveste več! Takrat, ne prej, se spet oglasim!

Neznanec je izginil, toda vsi so se zaklinjali, da ne skoz vrata. Zdi se, da je izginil v luknji na steni, ki je ni nikoli prej nihče videl. Človek bi pomislil, da je kot kakšna misel iz preteklosti. Ampak prav nikomur ni padlo na pamet, da neznanec prihaja iz prihodnosti. Misli, tudi tiste najhujše, ne poznajo ovir. Navadno ne izkažejo svoje istovetnosti, prehajajo skozi stene, potujejo hitro. »Se spet oglasim!« – neznančeve besede, izrečene ob slovesu, so še nekaj časa odzvanjale v ušesih domačinov. Niso prav vedeli, ali je to bilo svarilo ali obljuba sreče. Transilvanija? Dežela za devetimi gorami? Onstran gozdov?

Po sodbi najpametnejših med domačini je to moralo biti zelo daleč, nekje na samem robu zemeljske ploskve. S tega roba ne bi bilo težko skočiti v ničes praznine, toda kje je potem sreča? Zdi se podobno kot – utoniti. Tako kot so utonile vse podgane iz Hamelina. Sicer le, da so se že naslednjega dne ti neljubi gostje pojavili v drugem mestu, da se je vsa prevara lahko še enkrat ponovila. Lopov tatinski je bil tale piskač iz Hamelina, premazan z vsemi žavbami, pobarvan z vsemi barvami. Mladost pa je vselej tako lahkoverna in nikogar ni moč ničesar naučiti.

Legenda o neznancu, morebitni podgani, ki govori s človeškim glasom, se je mahoma razširila po nemških deželah s tolikšno hitrostjo, kakor potujejo misli. In se enako hitro razgubila, brž ko je bilo sadno drevje v soku, brž ko je pognalo novo žito.

Cesarski snubač

Pisalo se je novo leto suhih krav – 1769. od rojstva Odrešenika. Stradajo tudi Kempfovi, in z njimi vred mladec Georg Kempf, ki se je rodil pod njihovim okriljem, ne da bi ga kdo vprašal, pod čigavim okriljem bi se rodil. Okreten je in postaven, zlatih rok. Postal je vajenec pri nekem kolarju, toda vrnil se je potlej v očetovo hišo, ker je primanjkovalo rok na zemlji. Tako se je obrti izučil samo do pol. Bil je goden za ženitev, a te jeseni še nihče ni povabil na svatbo; kaj le prinesiti svatom na mizo?

Vseeno pa so bili Kempfovi odločeni, da k enemu od vaških deklet pošljejo snubače. Ni bila med najgršimi, povrhu je imela skromno doto. Toda mladega Kempfa je nekaj vleklo v svet. Vtepel si je v glavo, da se je rodil za nekaj boljšega.

Hud dež je lil, ko je nepoznan prišlec potrkal na vrata. Če ne bi bilo dežja, ga ob tej uri ne bi spustili noter, dasi so se njihovi psi povsem umirili. Navsezadnje, bil je na moč vljuden; še boljše priporočilo mu je bila uniforma cesarskega uradnika.

Neznanec se prikloni in se takojci predstavi:

– Odposlali so me z Dunaja! Prihajam po naročilu presvetle cesarice, nosim dokumente dunajske kancelarije!

Prinesli so predenj, kar so premogli, se pravi skoraj ničesar. Ni jih zajel poplah, kajti pri mnogih hišah naokrog so zadnje čase imeli take obiske.

Možak je odklonil skledo, rekoč, da ni lačen, ampak oni, je zatrdil, pa pač so, strašno lačni so, in to da se vidi.

– Pod to streho domujeta beda in stiska. Koliko oralov imate?

– Kaj malo, odvrne stari Kempf. A še to, kar posejemo, nam zgazijo gospodarji med lovom na zajce.

– Ne bodite zajci. Postanite lisice in volkovi. Napravite nekaj iz svojega življenja. Skrajni čas je že.

– Čemu? Mar za hribom spet razsaja kuga? Se na dvoru pripravljajo na vojno? Bomo že preživeli.

– Preživeli že mogoče, ampak čemu ne bi živeli bolje? Čemu hirati tukaj, trpeti pomanjkanje, samovoljo gospodarjev ... ali vam nadlegujejo žene?

– Ne, se namršči stari Kempf, sedaj jih ne.
– Menda gospodar ni več pri močeh.
– Vsak hip bo umrl. Ampak potem bojo iz Pariza prišli njegovi sinovi in ne bo nič drugače.

Kmetje molčijo.

– Na vojno se pa pripravljajo, to je res.
– Samo tega ne! je vzkliknil stari Kempf.
– Glejte, tu je dobra novica za vas, tu je novi evangelij: Milostna cesarica Theresia želi naseliti svoje pokrajine. Ona pozna vaše tegobe.
– Da bi cesarica poznala tegobe kmetov, kar verjeti ne moremo. Kako pa kaj cesarica?
– Cesarica je žalostna.
– Tega še živ krst ni slišal, da bi cesarica bila žalostna.
– Kako bi se pa vi počutili, če bi morali gledati zapleveljene njive, prazne staje, pogorišča, kjer so nekoč stale hiše ...
– To bi bilo žalostno gledati.
– No, zato pa je tudi ona žalostna.
– Vi trdite, da je ondod zemlja dobra, da jo z lahkoto orješ in da je plodovita. Zakaj je potem kdo ne obdeluje?
– Končno tudi iz vaših ust kakšna pametna! Še do včeraj so jo obdelovali Turki.
– Od zdaj pa je nočejo več?
– Oni bi jo že hoteli, a so jih pregnali. In sedaj tam ni nikogar. Davno tega je svetli vojskovodja Evgen Savojski po tistih krajih slavil svoje zmage. Njive so se zarasle, strehe podrle. Cel grobovi izginjajo. Ta zemlja je sedaj cesaričina posest. Postanite njeni kolonisti!
– Kam pa naj grem, jaz, vreča starih kosti?! je dejal oče Kempf.
– Mladi naj grejo. Ko si opomorejo in naberejo nekaj denarja, bojo tudi vas povlekli tja.
– Če bi grofovi sluge slišali, kaj se govori pod to streho, bi nas premlatili kot vola.
– Cesarica bo bdela nad vami. To je najpametnejša vladarica, kar jih je svet do zdaj videl. Potovali boste po veliki reki, ki se imenuje Donava, in to ni za vas noben izdatek. Vozarino mi plačamo.
– Kje je ta zemlja? naposled vpraša mladi Kempf, že napol odločen, da se bo ravnal po svetu snubača.
– Za devetimi gorami, onstran širnih gozdov, v Transilvaniji.
– Tam se cedita med in mleko, tam je dežela Kanaan? Obljubljena dežela?

– Ne obljubljam vam medu in mleka, dežele pa se imenujejo, kot se pač imenujejo. Ampak jaz, kakor tu stojim pred vami v opravi vdanega cesarskega uradnika, vam jamčim, da bo tam, kamor vas peljem, kdor dela pošteno v potu svojega obraza in nasploh živi brezgrajno, bolje zaživel ali vsaj v zmernem izobilju. Dunaj vsakemu kolonistu nameni zemljo za hišo in okrog nje, njivo, plug in kravo ... kot že rečeno, poravnal bo tudi zakupnino za splav ... In v vsako novo vas pride duhovnik.

– Zemljo nam bojo dali pa plug in kravo?! vzklikne mladi Kempf. Svojo kravo so že pred mesecem dni snedli. In farja? Krava je veliko važnejša od farja, si je mislil.

– In to kakšno zemljo! Pljuneš vanjo, čez en teden pa že košnja, že trgat. Na davščine bo dvor prvih pet let zamižal, vse dokler se kolonisti ne postavijo na lastne noge. Po domače povedano, ne bo vam treba na tlako.

– Kdo še verjame v taka čudesa, oporeka stari Kempf.

– Za vero je potrebna moč, moj gospod.

Cesarski snubač vstane.

– Kam pa, gospod, v tem dežju?

– Do vaših sosedov. Nič namreč ni lepšega kot naseliti soseda poleg soseda.

– Ampak mi še nobene nismo rekli, se upre stari Kempf.

– Ozrite se naokrog. Presodite, kaj vas čaka tu. In kaj bi lahko bilo tam. Ko pride čas za to, izveste več.

– Huje ne more biti, se oglasi mladi Kempf, cesarski služabnik pa ga pogleda že kot svojo akvizicijo. Kajti njegov zaslužek se je štel v dušah.

Dva tedna po obisku cesarskega snubača sedijo Kempfovi za mizo po večerji, če se tistemu, kar so použili, lahko tako reče. Možje kadijo pipe, ženske trebijo zelje, otročad, ti kuštravi opičji mladiči, si pod mizo obira bolhe.

Najbolj zamišljen je mladi Kempf.

Večer pomineva v skoraj popolni tišini. Razločno je slišati praskanje miši po steni in podgano, ki divja v shrambi, kjer ni niti drobtine užitnega. Pravkar začenja izgubljati vero v ljudi, to pa je za vsako podgano agonalno stanje. Dež nepretrgoma pada že peti dan, črn oblak se je sesedel na zatrep hiše, kot bi mu bil sedlo; vsakič, ko se oblak nemirno presede, se izlijejo na domačijo novi sodi zoprne moče.

Prejšnji dan je Kempf prebil na pokopališču ob cerkvi, kjer že več stoletij Kempfovi pokopavajo vse svoje; zapletel se je v pogovor z župnikom,

vendar mu o cesarskem snubaču ni ničesar razkril. Beseda je tekla o duši pa, ali je velik greh zapustiti rodno hišo in kreniti v negotovost. Stari župnik mu je, nepričakovano, odvrnil: Bog te bo povsod spremljal.

Z izjemo starega župnika se Kempf ni imel z nikomer pogovarjati. Nagrobni kamni, ki jih je spral čas, mu niso ničesar povedali, torej ne »ja« ne »ne«. Skušal se je domisliti, ali so za mizo kdaj načeli pogovor, od kod izvirajo Kempfovi. Ne, o tem nikdar ni bilo govora. Prišel je do zaključka, da so vzniknili tule, okrog hiše, kot koruza ali grah. Ampak to je bilo v zlati dobi, ko je Bog hodil po zemlji in so obstajali ne samo ljudje, ki so se množili s poganjanjem po njivah, ampak je bilo zanje, ki so tako pognali, tudi graha in koruze v izobilju. Ni bilo čezmernih ust. Toda zlata doba je zatonila, nekaj časa so še znosno živeli v srebrni, potlej pa so se vsevprek na smrt spopadli, se klali pri vsaki hiši, sejali v brazde mržnjo namesto zrn semenja. Železni plugi so bili boljši od lesenih, a tudi meči so bolje sekali od bronastih, tekmo s plugi in meči pa je človek izgubil. Človek je namreč prav tisto od vseh ustvarjenih bitij, ki zmeraj izgublja, in napredek prejkone tudi ne pomeni drugega kot to, da je človek zmeraj na slabšem. Tako je Kempf sin premleval, ko je čmokal po blatastih lužah: novi Heziod se je prikazal na Nemškem, toda za sabo ni pustil sledov. Ta knjiga je prva in edina omemba njegovega imena.

Dež je res še naprej pršel, a v zraku je bilo čutiti, kako primež zime popušča. Ni pa še napočil čas za sprehode, vendar je hotel izrabiti še zadnjo priložnost za obisk pokopališča svojih praočetov. Po glavi so se mu podile misli in se, begave, spotikale druga ob drugo. Vrnil se je potlej domov, scela premočen. Preostanek dneva je predremal za pečjo. In kdo bo tukaj hodil za plugom, ko bo njegov prostor za pečjo ostal prazen?

Vsi v hiši so razumeli, da se v njem nekaj dogaja, nihče si ga ni upal vznemirjati v njegovem polsnu.

Predpostavimo lahko, da je v nekem trenutku predenj stopila podgana in ga nagovorila s človeškim glasom, in to tako, da jo je samo mladec mogel slišati.

Kaj sta se pogovarjala, ni bilo sporočeno.

Domači so dolgo bedeli, dela ni bilo veliko, od tod tudi utrujenosti ne.

Malo pred polnočjo se je Kempf sin spravil s peči, krepko udaril s pestjo po mizi in zavpil: V Transilvanijo pojdem!

Stari Kempf, nenadejano, temu ni oporekal. Dejal je celo, kako si je že dneve na jasnem, da bo Georg odšel. Dal mu je svoj blagoslov in kremenjačo, še iz časov, ko je po teh krajih vse grmelo od tiste velike

vojne nesrečnega spomina, med katero so se katoliki in luteranci medsebojno preganjali in se znašali drug nad drugim z do tedaj nepredstavljivo okrutnostjo.

– Kamor koli pojdeš, vedi, da je Bog eden, mu je dejal oče in Georg mu je poljubil roko. Bodi pošten, izogibaj se zlih ljudi in norih ženščin! Ne nakoplji si bolezni, spoštuj Boga, ne kradi, na nas nikar ne pozabi!

Mati se je umaknila, da bi sinu pripravila stvari za pot, polnoč je že prešla, ure so se zdaj zasoplo prehitevale. Ni prav dobro vedela, kaj mu dati s sabo za tako daljno potovanje. Kaj človek nese v Transilvanijo? Fračo, ki mu jo je oče naredil, ko je bil še deček? Piščal, ki jo je izrezljal sam? Palico in trnek?

Bežali so ponoči, ko grofovi sluge spijo, kajti srečanje z njimi in grofovimi psi bi lahko bilo zanje usodno.

Dež je pojenjal, nebo je svetlo, in Rimska cesta razkošnejša kot kdaj koli. Slišati je celo mrčes, menda prvič v tem letu. Res je zgoden.

Globoko v noč je krenila kolona mladih fantov, nekateri še otroci, z bisagami čez ramo, kovčki in culami s kruhom. Vodil jih je cesarski sel in zdaj je bilo prvič opaziti, da rahlo šepa. Po treh miljah hoda – na vzhodu je že zagorelo sonce – jih je čakala vprega, ki jo je zanje zakupil cesarski snubač. Skupni cilj sprevoda, v katerem se je Kempf počutil osamljenega, saj ni nikogar poznal, je bil Ulm, kjer jih že nestrpno pričakuje splav dobre cesarice. V naslednjih dveh do treh tednih bo ta splav Kempfov dom na vodi.

Kakor hitro se je Kempf stihotapil zdoma, je sprevidel, da se je edini v vasi odločil oditi. Je ta odločitev dobra ali slaba, bomo videli.